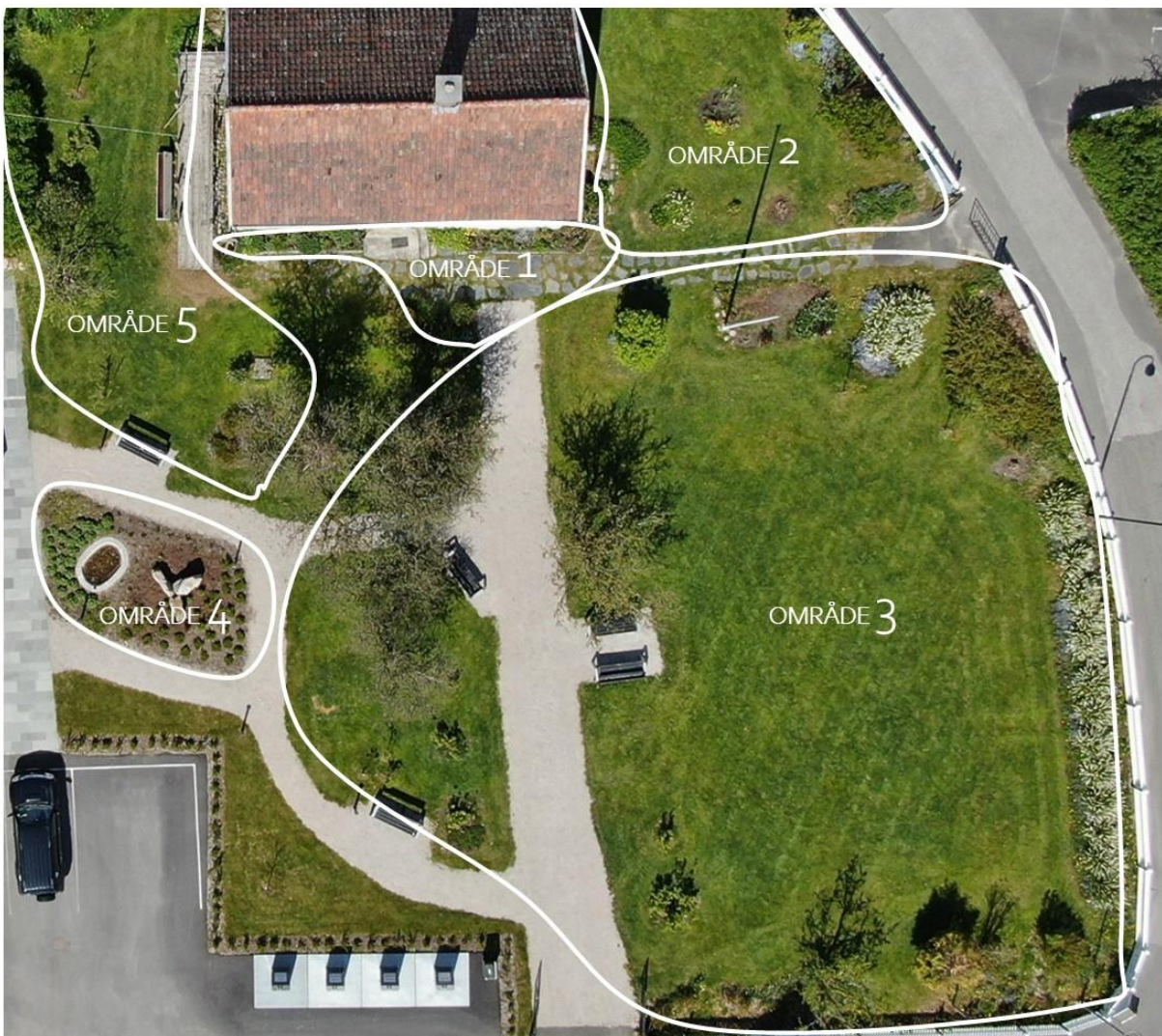

PLANTER SIGBJØRN K. HAGEN

EINING FOR KULTUR OG FRITID / SIRDAL KOMMUNE

PLANTER SIGBJØRN K. HAGEN

EINING FOR KULTUR OG FRITID / SIRDAL KOMMUNE

OMRÅDE 1

2

Alunrot *Heuchera* *Sildrefam.*

Dekorativ og hardfør staude. 30-40 cm høy. Blomstene er i røde nyanser i juli-august. Snittblomsten har lang holdbarhet. Sol eller litt skygge.

Akeleifrøstjerne *Thalictrum aquilegifolium* *Soleiefam.*

Plantene finnes forvillet i Sør-Norge, og blir 100-150 cm høy. Frøstjerner mangler kronblader. Akeleifrøstjerne blomstrer i juni-juli, med store skjermaktige klaser i hvitt, purpur eller lilla med grønnhvite begerblad. Trives i sol og halvskygge. Grasiøs staude til bruk i rabatter, bed, friplanting og til snittblomst. Planten har et vakkert bladverk.

Bakkestjerne *Erigeron speciosus* *Kurvblomstfam.*

Hardfør staude for rabatt, fjellhage og til snitt. Juni-juli. Farger fra hvitt til ulike nyanser i rosa og lilla. Bakkestjerne har lett for å gro over bakken, og må tilføres jord eller gjødselblandet torvstrø mellom plantene om høsten.

Bergknapp *Sedum telephium* *Bergknappfam.*

Meget hardfør og nøysom. Tørr vokseplass passer for de fleste, unntatt Rosenrot. Blomstene er gule, hvite eller rosa og røde. Dyrkes både for sine vakre blomster og sitt praktfulle og dekkende bladverk. 5-40 cm høye, avhengig av art.

Buksbom *Buxus sempervirens* *Buksbomfam.*

Eviggrønn busk, 1-1,5m høy. Ypperlig til klippede hekker og formklipping av figurer.

Daglilje *Hemerocallis* *Liljefam.*

Daglilje er en av de mest hardføre og voksevillige stauder, som kan vokse overalt. Særlig er de gode skyggeplanter. Gode snittplanter. Velluktende.

Doggbadlilje *Hosta sieboldiana* Liljefam.

Bladliljer dyrkes like mye for sitt vakre bladverk, som for sine blomster. De er fiolette eller hvite, og sitter samlet i klaser. Hardføre til Troms og Finnmark. De kan plantes i sol og skygge, mot nord og sør. Broketbladete planter må helst ha mye sol for at bladenes fargespill skal kunne utvikle seg best. **Doggbadlilje** blir 60-70 cm høy, blomstene er hvite med et anstrøk av purpur, blomstring i august.

Fagerklokke *Campanula persicifolia* Klokkeblomstfam.

Fagerklokken er viltvoksende eller forvillet i store deler av Norge. 50-100 cm høy. Blomstene er lyseblå, klokkeformet, 5 cm lange, 1-3 stk sammen. Juli-august. Det finnes mange navnesorter i hvitt, blått og blåfiolett. Fagerklokke er hardfør, og meget god til snitt og i rabatt. Trives i sol eller halvskygge. Må bindes opp.

Flekkklungeurt *Pulmonaria saccharata* Rubladfam.

Lungeurt tilhører våre tidligste vårblostmrende teppestauder. **Flekkklungeurt**, 20-30 cm høy, blomstrer i mai. Blomstene først rødfiolette, senere himmelblå. Bladene kommer tidlig om våren, og er flotte selv når den ikke blomstrer, med sine sølvhvite flekker over hele bladflaten. Sol/halvskygge, trenger jevn fuktighet.

Forglemmegei *Myosotis* Rubladfam.

Blomstene er små, blå, hvite eller rosa, med gult senter. Sol/ halvskygge, i fuktig jord. Blomstring i april - juli avhengig av art. De ville artene kan godt plantes i hagen. Mange av staudene har kort levetid, men de selvsår seg lett. Blomstene er vakre i salat, eller på kaker. I flg. mange landslegender symboliserer blomsten et ønske om å ikke glemme sin elskede.

Gul lerkespore *Pseudofumaria lutea* Valmuefam.

Gul lerkespore blir 15-30 cm høy. Den blomstrer i juni til september, med gule, ca. 2 cm lange blomster som sitter i klaser. Trives i sol-skygge. Meget svakt rotsystem. Frøer seg lett. Frøet har et oljerikt vedheng (elaisom) som spises av maur, som dermed er med på å spre planten. Finnes forvillet.

Gullkorg *Doronicum exelsum* Kurvplantefam.

Gullkorg hører til vårens vakreste rabattstauder, som også er fine til snitt. Blomstene er gule. Mai-juni. De er fullstendig hardføre. Sol og halvskygge. I bed og rabatter må de plasseres slik at de dekkes av andre planter etter nedvisningen.

Humleblomst *Geum* Rosefam.

Slekten er hardfør. Fem arter er viltvoksende i Norge. Blomsterfarge fra gult, orange til rødt, avhengig av sort. Snittblomster. Storblostmrede og kraftigvoksende sorter må ha rikelig med sol, men de fleste tåler noe skygge. Må omplantes ganske ofte.

Sibiriris *Iris sibirica* Irisfam.

Sibiriris er meget hardfør, kan plantes over hele landet. Trives best på lunt, solrikt sted med jevn fuktighet. 80-100 cm høy. Blomsten er blå eller blåfiolett eller andre nyanser med blått som innslag.

Kransøyve

*Coreopsis
verticillata* Kurvplantefam.

Høyde 40-60 cm. Mange og opprettvoksende, greinete og bladrike stengler. Blomsterkurvene er små og tallrike, gule til orange-gule. Blomster fra juni - september.

Kulenøkleblom

Primula denticulata Nøkleblomfam.

Kulenøkleblom får runde blomster på en opptil 40 cm lang stilk. Blomsterfargen varierer fra hvitt, rosa, mørkeblått til nyanser i rødt. Blomstring i mai. Primula sin form, farge og utseende varierer mye. De lave gruppene passer i fjell-og steinpartier, de store og mer robuste i rabatter og større plantinger. Voksested, noe skygge, litt kjølig og fuktig.

Lavendel

Lavandula Leppeblomstfam.

En slekt med alltidgrønne busker. I Norge dyrkes en art, *L. augustiflora* som blir regnet som staupe eller halvbusk. Trives best i full sol. Blomstring i juli-august. Beskjæres årlig, fjern gamle blomsterstander og trimm samtidig et par cm i skuddtoppene. Duftende blomster og aromatisk bladverk, benyttes i farmasøytisk og kosmetisk industri. Fin til snitt og tørking. Til tørking tas blomsten litt før den er utsprunget, bntes og henges opp ned på kjølig og luftig sted. Spiselig, brukes som pynt i salater, på kaker, i geleer mm.

Mahonia

*Mahonia
aquifolium* Berberisfam.

Vanlig mahonia er en hardfør eviggrønn, 1-1,5 m høy busk med store, læraktige mørkegrønne blader. Blomstrer med små gule blomsterklaser i mai. Om høsten små blåsvarte frukter.

**Martagonlilje
(Kranslilje)**

Lilium martagon Liljefam.

Kranslilje er blant de mest hardføre liljene man kjenner til. Viltvoksende enkelte steder på Østlandet. Blomstene sitter i 6-9 rekker oppover stilken. Blomstene er små, voksaktige, med sterkt tilbakebøyde kronblader. Illeluktende. Fargen kan være hvit, rød, fiolett og purpur med røde prikker. 90-120 cm høy. Kransliljen har lang blomstringstid, fra juni-september, alt etter forholdene på stedet. Vokser villig i all slags jord i sol og skygge.

Matrem

*Tanacetum
parthenium* Kurvplantefam.

Planten, 20- 60 cm høy, har sterk duft. Blomstene likner på små hvite prestekrager. Blomstring i juni- august. Selvsår seg lett. Matrem ble innført til Norge som pryd- og medisinplante. Den har vært brukt mot kolikk, frøene mot spolorm. I en svartebok fra Vågå står det: " Tag Matra Urt til snus. Lad hende drikke snus derav; nyser hun eller lader hun sitt Vand, da er hun ikke Møy."

Mjødurt

Filipendula Rosefam.

Hardfør over hele landet. God til snitt. Trives i sol og halvsyggje. Oppbinding nødvendig for de fleste arter. Vanlig Mjødurt, (F.ulmaria) er en flerårig plante som kan bli 150 cm høy, med kremgule blomster og god duft. Juni-august/sept. Den vokser i store mengder på fuktige steder og er vanlig i hele landet. Mjødurt - nyttevekst med fin duft og god til mat. P.g.a. duft har den blitt brukt som strø på gulvet ved høytidelige anledninger. Tidligere har den også blitt brukt

medisinsk. Mjødurt har blitt brukt i forbindelse med brygging av øl og mjød. Den kan brukes til saft, sirup, likør, gele, sorbet mm. **Kjempemjødurt** (*F. camtschatica*) blir 150-200 cm høy. Hvite blomster i store klaser i juli-august. Passer som solitærplante. Helst fuktige vekstforhold. [Svartelistet](#).

Pinselilje *Narcissus poeticus* Løkfam.

Forvillet mange steder i Sør Norge. 35-50 cm høy. Blomstring i mai. Blomstens kronblader er alltid hvite med en sterkt redusert bikrone ("trompet"), formet som en ring eller skål med frynset eller kruset rand, orangerød. Enkeltstående på stilken. Hardfør overalt hvor det kan dyrkes liljer.

Narsisser har helt fra oldtiden vært de mest populære vårblomstrende løkplantene. Med en unntagelse har alle i denne slekten den karakteristiske flate, tallerkenformede blomsten, med et kortere eller lengre rør som kalles bikronen.

Narcissus navnet har sin egen historie: Det skriver seg fra gresk mytologi. Den vakre ynglingen, Narkissos, var forelsket i sitt eget speilbilde, og forsmådde en nymfes kjærlighet, slik at hun døde av sorg. I sin vrede forvandlet gudene Narkissos til en blomst som står ved vannet og speiler seg.

Påskelilje (*N. pseudonarcissus*) skiller seg fra de andre narsissene med lange, trompetformede bikroner, som ofte er dobbelt så lange som de omkringliggende kronbladene. Blomsten har stort sett hvitt som egentlig grunnfarge, men i dag finnes utallige nyanser i gult, rosa, skarlagen, rødt og orange. Påskeliljer kan være halvfylte og fylte. 20-50 cm høy.

Primula (Nøkleblom) *Primula* Nøkleblomfam.

Primula har navnet fra latin, primus, som betyr "den første". Mange av artene er blant de første vårblomstrende staudene i hagen. Primula sin form, farge og utseende varierer mye. De lave gruppene passer i fjell- og steinpartier, de store og mer robuste i rabatter og større plantinger. Voksested, noe skygge, litt kjølig og fuktig i beste veksttiden.

Prydsvinerot *Stachys macranta* Leppeblomstfam.

Planten blir 40-70-cm høy, blomsten er purpur, blomstrer fra mai til juli og danner matter. Full sol eller halvskygge.

Rose

Se Rose, område 2

Skabiosa *Scabiosa caucasica* Kaprifolfam.

Skabiosa er en vakker og holdbar snittblomst. Den har små krav til jord, tåler tørke og trives best i sol. Skabiosa er veldig «humlevennlig», den ble også tidligere brukt som en medisinplante mot utslett.

Småhjerter *Dicentra formosa* Valmuefam.

Blomstene er lyserøde eller hvite og hengende i opprette, faste klaser. 30-40 cm, i mai-juni.

Stjerneskjerm *Astrantia major* Skjermplantefam.

Planten er hardfør. Forvillet fra hager flere steder i Norge. 40 cm høy. Stjerneskjerm blomstrer i juli, med hvite til rosa blomster. Sol eller halvskygge.

Storhjelm *Aconitum napellus* Soleiefam.

Storhjelm eller Venusvogn er en hardfør plante. Omtrent 100 cm høy. Blomstrer i juli-august. Den vokser vill enkelte steder i Norge. Dypblå blomst, sjelden fiolett. Blomstene vokser i opprette store klaser. Enkeltblomsten er karakteristisk ved at øverste kronblad er stort og kraftig og har form som en hjelm som er hvelvet beskyttende over de andre blomsterdelene. Storhjelm er en av våre aller eldste kulturplanter, på tross av sin **store giftighet**. Hele planten er giftig. Navnet **Aconitum** er gresk, fra ordet akoniton, som betyr en giftig plante.

Hjelm har mange navn på norsk som stormhatt, lushatt, tyrihjelmer m.fl. I folkemedisinen har den vært mye brukt, men spesielt har planten vært brukt til å ta livet av lus og annet utøy på dyr og mennesker.

Storkenebb *Geranium* Storkenebbfam.

En stor slekt med hardføre og villige stauder. Trives best i sol. Blomsternes grifler er vokst sammen til et nebb. Høststorkenebb (*G. endresii*) blir ca. 30 cm høy. Blomstene er store, fiolette til purpurrosa og sitter to og to sammen. Juni-september. Finest i full sol. Julistorkenebb (*G. magnificum*) blir ca. 50 cm høy, med blå blomster. Teppedannende.

Tigerlilje *Lilium lancifolium* Liljefam

Tigerlilje er en gammel lilje i norske hager. Den sto i Tøyen botaniske hage allerede i 1819. Tigerliljen kommer fra Kina, hvor løken har blitt kultivert i over 2000 år! I Kina var den ikke bare en prydplante, den var også en populær grønnsak. Tigerliljen kan bli mellom 60-120 cm høy og er en flott plante med sine orange kronblader med svarte prikker.

OMRÅDE 2

Barlind *Taxus baccata* Barlindfam.

Barlind er et eviggrønt bartre, saktevoksende, kan bli opptil 15 m. Treet kan bli svært gammelt. I England vokser trær som er over 2000 år! I gammel tid ble barlind brukt til pilebuer. Blomstene sitter enkeltvis i bladhjørnene, lysegule hannblomster på et tre, grønne hunnblomster på et annet. Frøene er beinharde, omgitt av en skarlagensrød frøkappe. Hele planten, bortsett fra den røde frøkapselen er giftig. Særlig hest og sau spiser av planten og kan dø av forgiftning.

Bjørnerot (Bjønnerot) *Meum athamanticum* Skjermplantefam.

Bjørnerot er en urteplante, 35-40 cm høy. Den danner vakre tuer, bladene er fint fliket, og de minner om dillblader. Blomstrer med små gulhvite skjermblomster i juli-august. Hele planten er sterkt aromatisk og smaker karriaktig. Derfor blir den ofte kalt "karriplante". Bladene smaker best om våren, finklippes og brukes på poteter, i sauser, supper, kjøtt og fiskeretter

Hageballblom *Trollius x cultorum* Soleiefam.

Hageballblom finnes i ulike gule sjatteringer samt orange. 30- 50 cm høy. De er vårblostmrende, egner seg til snitt, men den enkelte bloms har ikke så lang levetid. Trives best i halvskygge, med næringsrik jord og jevn fuktighet.

Hagegullris *Solidago x arendsii* Kurvplantefam.

Det finnes en rekke kultivarer, og plantene kan bli fra 30-90 cm høye. Plantene danner fjærbusklignende klaser med små, tettpakkede gule blomster i juli til oktober. Hardfør. Trives i allslags god hagejord i full sol eller halvskygge. De høye plantene trenger oppstøtting.

Høstflops *Phlox paniculata* Floks fam.

Høstflops kommer fra Nord- Amerika, og planten ble introdusert i Europa på 1700- tallet. Peder Anker dyrket den på Bogstad gård allerede på 1790-tallet. Anker hadde gode forbindelser i England, og det er sannsynlig at han mottok frø eller planter derfra. I løpet av første halvdel av 1900-tallet var det et svært stort utvalg av sorter i Norge. Mange gamle sorter finnes fortsatt i gamle hager. Høstflops finnes i nesten hele fargespekteret, med unntak av gule og orange fargetoner, samt himmelblått. Dufter. Trives i allslags godt drenert hagejord på en solrik plass. Plantene må vannes godt. Høye planter trenger ofte oppbinding. Angripes ofte av meldugg. Favorittmat til rådyr!

Kattost (Rose-) *Malva* Kattostfam.

Hardføre planter til rabatt. Trives i full sol eller halvskygge. Rosekattost (*M. alcea*) blomstrer med rosa blomster fra juli-oktober. 100 cm høy.

Kjempemjødurt

Se mjødurt

Klokkebusk (Rose-) *Weigela* Kaprifolfam.

Busk, opptil 2-3 m høy. Blomstrer med et vell av store blomster i ulike farger, i mai - juli, avhengig av arten. Ikke særlig hardfør, og toppfryser lett i innlandet. **Roseklokkebusk** (*W. florida*). 2-3 m. Blomster lys rosa i juni-juli.

Krokus *Crocus* Irisfam.

Navnet crocus kommer fra gresk, og betyr safran som er et av verdens dyreste krydder. Krokus deles inn i to grupper, **vårblostmrende** - og **høstblostmrende** krokus.

Vårblostmrende krokus plantes overalt i hagen. De blir 6-10 cm høye, og finnes i mange farger. Løken leges i løpet av september.

Høstblomstrende krokus legges i løpet av juni-juli. Passer godt i fjell-og steinpartier pga den sene blomstringen om høsten.

NB All krokus må få beholde alle blader til de er helt nedvisnet og gule før de evt tas opp eller flyttes. Krokus må gjødsles hvert år før blader og blomster viser seg.

Lupin

Lupinus

Erteblomstfam.

Planteslekt i erteblomstfamilien. Blomstene har den typiske erteblomstformen og sitter i lange, tette klaser. Blomsterstanden består av mange blomster som blomstrer til ulik tid. De nederste blomstene blomstrer først. Av kronbladene er det øverste størst, og kalles fanen, de to på sidene er vingene, og de to sammenvokste nederst er kjølen.

11 arter registrert i norsk natur. Tre av dem, **hagelupin**, **sandlupin** og **jærlupin** er **svartelistet**. Disse artene truer stedegne norske vekster. De sprer seg lett, og fortrenger andre. Lupiner endrer jorda til å bli rik på nitrogen, p.g.a. nitrogenfikserende bakterier på røttene. Dermed blir det verken plass eller riktig jord for de opprinnelige villblomstene. Lupinarter kan bli fra 0,2-2,5 m høye. Mange arter har pælerot som kan gå 1-2 m ned i bakken! Frøene kan overleve 50 år i jorda. Forbudt å dele de svartelistede artene med andre. Du kan fortsatt ha dem i egen hage, men de må ikke spres. (Fjern frøstanden etter blomstring.) Disse artene er avfall, - ikke hageavfall, og skal ikke i komposten.

Hagelupin (*L. polyphyllus*) har blomstring i mai- juni, med blå, fiolette, hvite eller røde blomster i 50 cm lange klaser. Hybrider i mange farger.

Jærlupin (*L. perennis*) blir mellom 30-70 cm høy. Blomsten sitter i klase, og er blåfiolett, rosa eller hvit. Formeres bare ved frø. Ble først funnet langs sørlandsbanen i 1899 ved Kristiansand. Ble antagelig sådd ut for å stabilisere jernbaneveiskråningene.

Sandlupin (*L. nootkatensis*) Blomstene er blå eller hvite, og blir 50 - 120 cm høy. Sandlupin er et alvorlig problem på Island, der enorme bestander dekker hel fjell.

Lupiner er giftige. Hele planten inneholder små mengder giftstoff.

Belgene inneholder mest. Barn kan forveksle belgene med sukkererter.

Løytanshjerte

Lamprocapnos

Valmuefam.

spectabilis (tidligere

Dicentra spectabilis)

Vakker og dekorativ staude for rabatt og fjellhage. 50-60 cm. Blomsten hjerteformet med sin karakteristiske likhet med en fordums løytnant: Formen ligner et hjerte, støvbærerne ligner sabelfeste og griffelen en champagneflaske. Blomstring i juni-juli. Hardfør. Må vinterdekkes på steder hvor snøen uteblir.

Nøkketunge

Ligularia

Kurvplantefam.

Plantene er kraftigvoksende, storbladede stauder med store gule blomsterstander. Avhengig av art kan de bli fra 70-250 cm høye! Blomstring fra juni-september. Solrikt, lunt og varmt voksested. De fleste nøkketunger passer best som solitærplanter.

Ormerot

Polygonum bistorta

Slireknefam.

Alle artene i Slirekneslekten får store mengder med bittesmå, klokkeformede blomster. Den rene arten av Ormerot dyrkes sjelden, men kultivaren «Superbum» dyrkes i rabatter. 90 cm. høy. En kraftigvoksende, mattedannende plante med ovale, lysegrønne blader. Blomstrer i mai-juni med rosa blomster i 15 cm. lange klaser.

Perleblomst*Muscari**Liljefam.*

Blomsten er en hardfør vårblomstrende løkart. Den blomstrer i april-mai, og kan ha ulike farger fra hvitt og gult, til mange blåfarger og fiolett.

Praktgullbusk*Forsythia x intermedia**Oljetrefam.*

Busk, 2-3-m. med stiv opprett vekst. Blomstrer på bar kvist i april-mai, med mengder av små, skinnende gule blomster. Populær til dekorasjon inne, og kvistene er lette å drive i blomst på 2-3 uker om vinteren.

Reinfann*Chrysanthemum vulgare**Kurvplantefam.*

Viltvoksende over hele landet. 50-100 cm høy. Blomstrer i juli-august. Blomsterkurvene er gullgule og har en sterk aromatisk krydderlukt. Reinfann er en av våre aller eldste stauder, og har fulgt samferdselsveiene rundt i hele landet. Trives i karrig jord. Som medisinplante har reinfann tidligere blitt brukt mot forskjellige sykdommer, f.eks. mot innvollsormer.

Roser (rotekte)*Rosa**Rosefam.*

Roser er en svært gammel kulturplante. I tillegg til at den er vakker i hagen, i buketter og dekorasjoner, blir den brukt i rosenolje, parfyme, rosenvann, i geleer, te, kandisert mm. Nypene er svært rike på C-vitaminer. I Norge finnes det 11 viltvoksende arter. Rynkerose er **svartelistet**. Hagerosene deles i klatreroser, buskroser og grupperoser. Det finnes engangsblomstrende og remonterende (gjenblomstrende) roser. Mange roser dufter.

Sibirkornell*Cornus alaba**Kornellfam.*

Hurtigvoksende, 2-3 m høy busk. Bladene får om høsten en flott rød farge. Planter ofte pga. de skinnende lakserøde grenene som er et blikkfang om vinteren. Det finnes også planter med hvite og grønne blader.

Snøklukke*Galanthus nivalis**Løkfam.*

Snøklokken begynner å blomstre straks snøen forsvinner, og den kan plantes over hele landet. Den blir 10-15 cm høy. Blomstene er hvite. Den har tre lange ytre kronblader, og tre korte indre kronblader. Blomsten ser ut som en dråpe før den springer helt ut.

Solhatt (Gjerde-)*Rudbeckia**Kurvblomstfam.*

Plantene trives på en solrik plass. Høye arter trenger oppbinding.

Gjerdcsolhatt (*R. laciniata*) kan bli 2-3 m høy. Blomstene er 7-8-cm brede og blomstrer fra august -september.

***Purpursolhatt**, (*Echinacea purpurea*), blir 80-100 cm høy, og har rosa randkrone og mørk skivekrone. Planten blir brukt i solhattpreparater som naturlegemiddel, og regnes nå til en annen slekt, purpursolhatt.

I folkemedisinen er den et forkjølelseforebyggende og lindrende middel.

Spirea (Gent-)*Spiraea*

Rosefamilien

Brudespirea *Spiraea x cinerea* Rosefam.

Busk, 1,5-2 m. Hvite blomster i lange blomsterklaser i mai. Beskjær etter blomstring.

Gentspirea, (*S. x vanhouttei*) inntil 2 m høy busk. Hvite blomster i skjærmer i mai- juni.

Rosespirea, (*S. x bumalda*) inntil 1 m høy busk med rosa blomsterskjærmer i mai-juni.

Ulvespirea, (*S. x Billardi*) inntil 2 m. Blomstene er rosarøde og sitter i tette, 10-20 cm høye topper i juli-august. Hardfør. Setter en del rotskudd.

Syrinhortensia*Hydrangea paniculata*

Hortensiafam.

En inntil 2 m høy busk. Blomstrer med små, hvite, senere rosa, blomster i store tette topper i august-september. Blomstrer best i sol, men tåler også noe skygge. Kalkfattig jord.

Vierhortensia*Hydrangea arborescens*

Hortensiafam.

Høyde ca. 1 m. Bred, opprett busk med løs vekst. Blomstring i juli - september, med hvite blomster i flate halvskjærmer, 10-15 cm brede. Ved avblomstring blir de rødbrune. Kultivaren "Grandiflora" er mer brukt enn arten. Grandiflora har store, helt hvite blomster som er sterile. Blomsterstanden er så tung at grenene bøyes. Trives i kalkfattig, muldrik, næringsrik og litt fuktig jord. Den vil ha mye gjødsel. Trives best i full sol. Hardfør i fjordstrøkene i Sør Norge. I innlandet vil den fryse tilbake og oppføre seg som en staude.

OMRÅDE 3

Brennesle*Urtica dioica*

Neslefam.

Brennesle vokser vilt, i næringsrik jord. Indikatorplante for nitrogenholdig jord. Alle deler av planten over jorda har brennhår som sprøyter ut en giftig væske når den skjøre, glassaktige spissen bekkes av. Stornesle (brennesle) sprer seg lett. Brennesle var i sin tid Nordens viktigste tekstilplante, til klær, fiskegarn, tauverk og papir. Brennesle har mange anvendelsesområder. Spis den! Som suppe - (ta bladene om våren mens stengelen er grønn), neslepesto, næringsrikt neslepulver. Brennesle kan brukes som supergjødsel i hagen. Plukk en bøtte med nesler, tilsett vann, - 1 liter nesle til 10 liter vann, la det gjære, (det lukter pyton) men plantene elsker gjødselvannet. Den kan være lusemiddel, og ved bare å stå ved siden av grønnsakene gjør den hverdagen bedre for dem.

Brudespirea*Spiraea x cinerea*

Rosefam.

Busk, 1,5-2 m. Hvite blomster i lange blomsterklaser i mai. Beskjær etter blomstring.

Duftskjærsmín*Philadelphus coronarius* Sildrefam.

Busk, 2-3 m høy. Blomstrer med et vell av små, hvite, sterkt duftende enkle blomster i tette klaser i juni-juli.

Epletrær, apal*Malus* Rosefam.

Epledyrking er flere tusen år gammel. I Osebergskipet ble det funnet 54 godt bevarte epler, noe som viser at de var høyt verdsatt. Etter kristendommen ble innført i Norge, gjennom klostrene, ble epledyrking mer alminnelig i landet. Det finnes rundt 25 eplearter. Flere arter, mange hybrider og kulturformer blir dyrket som nytteplanter og pryddplanter. Epler brukes i matlaging, blir presset til saft, eplemost, sider, fruktvin, brennevin, syltetøy og gele.

Epler sorteres etter modningstid: sommerepler, høstepler og vinterepler. Viktige eplesorter i Norge: gravenstein, summerred, quinte, James Grieve, åkerø, filippa, aroma, lobo og Ingrid Marie.

Fagerbusk*Kolkwitzia amabilis* Kaprifolfam.

Busk, 2-3 m høy. Blomstrer i juni-juli med et vell av små, lysrosa klokkeblomster. Sol.

Gravmyrt*Vinca minor* Gravmyrtfam.

Planten er en 15-20 cm høy alltidgrønn og teppedannende halvbusk med enkle blå blomster i mai-juni. Den har lett for å spre seg, og er nå svartelistet. Har du den i hagen må du passe på så den ikke sprer seg utenfor gjerdet.

Gul buskmure*Potentilla fruticosa* Rosefam.

Mange typer og sorter, fra 30-40 cm til 1-1,5 m høy. Blomstrer med små blomster i juni-oktober på et solrikt sted. Mange ulike farger, fra hvitt over i gult, orange, rosa og røde nyanser. Hardføre sorter.

Hagtorn*Crataegus* Rosefam.

Busk eller tre, fra 5-6 m til 10 m høyt, alt etter arten. Sterkt tornete grener, små mørkegrønne blad. Blomstring i mai-juni, med små hvite eller rosa, duftende blomster i tette klaser.

Iris*Iris* Irisfam.

Iris er en flott staude som blomstrer fra midtsommer til langt ut på høsten. Den finnes i flere farger, både blå, gul og hvite farger. Dessverre er de brunsneglens favoritt.

Kirsebær*Prunus* Rosefam.

I Sigbjørn K. Hagen vokser "Prydkirsebærtreet" (P. okama)

Kirsebær er flere trearter i kirsebærslekten. Deles i 3 arter:

Surkirsebær " Kirsebær" (*P. cerasus*), er kjent fra Norge fra ca. 1150. Forvillet enkelte steder. 3-8 m høyt tre. Hardfør. Surkirsebær er svært syrlig i smak og brukes til saft, syltetøy, likør og vin. To underarter:

Egentlig morell, (*P. cerasus* var. *austera*), har mørkfarget frukt og farget saft.

Glasskirsebær, amarell, (*P. cerasus* var. *caproniana*), lysere farge og klar saft.

Søtkirsebær/fuglekirsebær blir i Norge, (feilaktig) kalt **Morell**, (*P. avisum*). Vokser vill i Norge langs kysten til N. Trøndelag. Gammel kulturplante, dyrket her i landet fra 1700 tallet. Søtkirsebær har en søt og mild smak. De kan være gule, røde, brune, svarte og overganger. Tåler lite frost. Noen varieteer dyrkes som prydrær pga. vakker blomstring, eks pryd Søtkirsebær med fylte blomster.

Hybridkirsebær (*P. x suffosa*) har oppstått ved krysning av søt-og surkirsebær. Fruktkjøttet er surt og bløtt.

Av Kirsebærkjerner presses olje til bittermandelolje. **Symbolikk:** I Japan står kirsebær for rikdom og fremgang. I Kina er blomstene et symbol for vår, ungdom, håp, kvinnens skjønnhet.

Liten ildkvede *Chaenomeles japonica* *Rosefam.*

Busk, inntil 1 m høy med tornete og vortete greiner. Blomstring i mai med store skinnende røde "epleblomster". Om høsten duftende, gule kvedefrukter som er fine til gele.

Prestekrage *Chrysanthemum leucanthemum* *Kurvplantefam.*

Viltvoksende i Norge til Troms i gamle hager, eng, mosegrodde bakker og voller. Blomstrer i juli-august.

Rips *Ribes* *Ripsfam.*

Hagerips (*R. rubrum*) blir 1-1,5 m høy. Hardfør, kan dyrkes i alle kommuner i landet, (opp til 600m i Sør -Norge). Halvskygge, men lunt. Blomstene små i lange klaser. Klasene blir mindre på grener eldre enn 2-5 år. Bør beskjæres jevnlig. Bærene kan være røde, gule eller hvite. Lite næringsinnhold. Saft, syltetøy, vin, gele. "Rød Hollandsk" mest brukt. I Norge finnes viltvoksende alperips og villrips. I Sigbjørn K. hagen er det også en liten busk med **hvite rips**.

Solbær *Ribes nigrum* *Ripsfam.*

Solbær er en herdig busk som dyrkes på grunn av de saftige og aromatiske, svarte bærene. Brukes mest til saft og syltetøy. Solbær har et høyt innhold av C-vitamin, og kan dyrkes over hele landet. Solbær dyrkes som busker og bærer de største bærene og den største delen av avlingen på fjorårets langskudd. Planter i full sol. Trives best i tørkesterk muldrik jord. Bør vannes ofte i tørt vær. Solbær er ikke modne før 1-2 uker etter at de er begynt å bli svarte.

Spirea (Rose-)

Se Spirea / Gentspirea, område 2

Spirblom

Astilbe

Sildrefam.

Fargen er hvit, rosa og rød, alt etter sorten. Juli-august. Flott i samplanting med Iris og Primula. God snittblomst. Solrikt og varmt. Tåler litt skygge.

Silkepeon

Paeonia lactiflora

Peonfam.

Planten kjennetegnes med silkeaktige blader og en gul midte. Den blomstrer overdådig og dufter nydelig. Fin til snitt, men har ofte maur gjemt langt inne i blomsten. Rosa, rødt og hvitt er de vanligste fargene, men andre sjatteringer finnes også. Silkepeonen blir mellom 60-100 cm høy og blomstrer i juni-juli.

Syrin

Syringa

Oljetrefam.

Syrinen kom til V. Europa i 1560 årene, og til Norge rundt 1750. Høyde opptil 6-7 m. Buskslekt med hvite eller fiolette blomster, som vokser i store duftende klaser. Det finnes fylte og enkle blomster.

Ungarsk syrin, (*S. josikaea*) stivt opprett, inntil 4 m høy. Blomsterklasene peker oppover, en fra hvert skudd. **Hardfør**. Ulike varianter/kultivarer i dyprødt eller fiolett. **Ubehagelig duft?** (Denne er ikke i hagen lenger)

Vanlig syrin (*S. vulgaris*) vokser i hele landet. Lys lilla blomster. Det finnes også en hvit variant, "alba".

Syrinen i Sigbjørn K. hagen har kommet fra en gammel hage. Det er også plantet nye Syriner i område 4.

Valmue

Papaver

Valmuefam.

2 arter vokser vilt i den norske fjellheimen: Kolavalmue og Fjellvalmue. En del arter dyrkes som prydplanter, bl.a. Orientvalmue, Tulipanvalmue, Sibirvalmue og Opiumsvalmue. Den siste med kultivarer som ikke har stor konsentrasjon av giftige alkaloider. Valmuenes knopper henger, men reiser seg når blomstene åpner seg. Valmuefrø har en nøtteaktig smak, og brukes som pynt på bakverk, i pastaretter og i marinade. Frøene inneholder opptil 47% olje, hvorav 75 % er ernæringsmessig verdifull linolsyre. En betingelse for dyrking som oljevekst er at morfininnholdet er lavt. I Norge dyrkes den ikke som oljevekst.

Sibirvalmue (*P. nudicaule*) blomstrer i juli - september med hvite, gule og orange blomster. den blir 20-50 cm høy. Stauden har kort levetid, men forvilles lett.

OMRÅDE 4 (sansehagen)

Doggbladlilje

Se Doggbladlilje, område 1

Fagerbusk

Se Fagerbusk, område 3

Gravmyrt

Se Gravmyrt, område 3

Høstflops

Se Høstflops, område 2

Kinasøte

Gentiana sino-ornata Sildrefam.

Den blir 10-15 cm høy. Trakteformede blomster, sterkt dyplå blomster med gulgrønne striper utvendig. De sitter enkeltvis på stilkene. September. Vokser best i sur, fuktig og humusrik jord. Sol eller litt skygge. Et blikkfang i fjell- og steinpartier.

Marikåpe

Alchemilla vulgaris Rosefam.

Stormarikåpe (*A. mollis*)

Blir plantet hovedsakelig for bladenes skyld. Tuedannende, 40 cm høye. Blomstene er gulgrønne og uanselige. De vokser i luftige klaser på lange stilker. Juni-august. Vil ha fuktige vekstvilkår og litt skygge.

Slektsnavnet *Alchemilla* henspeler på alkymi, og henspeler på middelalderens forsøk på å bruke vanndråpen som dannes på marikåpebladene til å omdanne uedle metaller til gull. Disse vanndråpene kan se ut som dugg, men er som oftest vann utskilt av planten selv fra tennene i bladkanten. Alkymistene mente at disse dråpene hadde en mystisk og magisk kraft som i tillegg til å være et utgangspunkt for gullproduksjon, også var en kilde til å gjenvinne ungdommen. Marikåpe har alltid vært en "kvinneurt". Den har hatt mange anvendelsesområder: Brukt i forbindelse med graviditet og fødsel, som menstruasjonsregulerende urt, den har sårhelende virkning pga. høyt innhold av garvesyre, er fin for hud og fordøyelse. Den kan brukes i plantefarging, og man kan dessuten bruke de spede vårbladene som spinat eller grønnkål. Det norske navnet **Marikåpe** har den fått fordi bladene kan ligne på gammeldagse slengkåper.

14

Spirea

Se Spirea / Gentspirea, område 2

Søyleblom (Aks-)

Liatris

Kurvplantefam.

Søyleblom er nøysom, og trives i sol og halvskygge. Blomstene sitter i en aksliknende blomsterstand som begynner å blomstre fra den øverste toppen. Det er bare noen få arter som er hardføre nok for vårt klima.

Akssøyleblom (*L. spicata*) blir 50-100 cm høy, og har purpur til rosa blomster på 20-45 cm lange aks. Juli-august. God til snitt.

OMRÅDE 5

Plommetrær

Prunus domestica Rosefam.

Mange gode sorter. **Opal** får blårøde, middels store plommer med svært god smak i slutten av august. Rikt bærende.

Victoria er en gammel engelsk sort, omtalt i England på 1840-tallet. Rikt bærende og selvbestøvende. Sterk mot sykdom. Plommene gulrøde. Modnes i september. Både **Opal** og **Viktoria** må tynnes, for å få smakfulle store plommer, og for at grener ikke skal knekke i rikt bærende år.

I Sigbjørn K. hagen er det rotekte gamle plommer fra Haugesund.

Rhododendron

Asalea

Lyngfam.

En stor slekt med mange arter i lyngfamilien. Flere arter er eviggrønne. Plantene krever sur, dvs. kalkfattig jord. De blomstrer på vårforsommeren, så kommer de nye bladene etterpå. Stort fargespekter på blomstene. Mange sorter og hybrider. Høyde fra 20 cm- mange meter. **Asalea/alperose** tilhører Rhododendronslekten.

Skogskjegg

Aruncus dioicus

Rosefam.

Skogskjegg er en staselig og robust plante, 120-200 cm høy. Blomstene er gulhvite, små og samlet i en stor, grenet fjærbuskaktig klase i toppen av stengelen. Juli-august. Særbu: Hann- og hunnblomster på hver sin plante. Hannblomstene er vakrest og mest iøyenfallende. Forvillet fra hager i Norge. Tåler en del skygge.

Vanlig snøbusk

Symphoricarpos

Kaprifolfam.

albus var. laevigatus

Vanlig snøbær, 1,5-2 m høy busk, blomstrer med små, uanselige hvit-rosa blomster i juni-august. Får senere store, hvite oppblåste bær, som blir sittende til langt utpå vinteren. Får mest bær i god jord på solfylt plass.

Moreller

Se kirsebær